

**РЕЛІГІЙНА ПРОБЛЕМАТИКА НА ШПАЛЬТАХ ЧАСОПISУ
«УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС» (ВІННІПЕГ, КАНАДА)**

Розглянуто питання інформаційного контенту часопису «Український Голос» (Вінніпег, Канада), проаналізовано вектор релігійної проблематики.

Ключові слова: *етноспільнота, релігійна культура, часопис, консолідація, інтеграція.*

Рассмотрен вопрос информационного контента издания «Украинский Голос» (Виннипег, Канада), проанализирован вектор религиозной проблематики.

Ключевые слова: *этническая группа, религиозная культура, газета, консолидация, интеграция.*

The question of information contents of the newspapers «Ukrainian Voice» (Vinnipeg, Canada) is considered, the direction of religion problems is analysed.

Key words: *ethnic group, religion culture, newspaper, consolidation, integration.*

Для українців-емігрантів преса — це такий тип видання, в якому значна за обсягом та різноаспектна за змістом інформація органічно поєднується з організаційно-дидактичною діяльністю, завдяки чому соціальна інформація безпосередньо набуває втілення в соціальній практиці. Масова газета ставала організаційним центром, навколо якого гуртувався великий актив, котрий, власне за допомогою газети, свідомо формував та зберігав традиції етноменшини. Таким масовим і стабільним організаційно-дидактичним центром для українців-емігрантів Канади є часопис «Український Голос» («УГ»), який видається у Вінніпезі з 1910 р. Слід зазначити, що «Український Голос» був предметом дослідження українських та зарубіжних науковців, однак концепт релігійної тематики розглядається вперше, що й зумовлює актуальність статті.

Мета — простежити інформаційну наповненість часопису «Український Голос», проаналізувати та систематизувати релігійну проблематику означеного видання.

Одну з головних ознак розвитку та запорук стабільності української спільноти в Канаді редакція часопису вбачала в духовній еволюції кожного емігранта. Досліджуючи духовний стан особистості, канадський учений С. Ярмусь використовує термін «духовість» (від слова «дух») і вважає, що саме дух є основою феноменальності людини. Він зауважує: «Основним елементом духовості є жива свідомість людини, але свідомість дійсно активна про свою Віру, про її об'єм та її вимоги. Це — основа, або ґрунт духовності, на якому базується і з якого розвивається своєрідний спосіб чи стиль людського життя» [12,

с. 500]. Саме така релігійна свідомість становить сукупність розумової, чуттєвої та вольової сфер життя людини, що об'єднується вірою у святе, божественне, позитивне, ідеальне, трактується як моральна та ціннісна підвалина духовності людини. Релігія, згідно з твердженням науковців С. Бубенка [10], А. Колодного [1], В. Лубського [4], є основою духовності не лише особистості, але й етнічної групи, етносу. «В етнічності тієї чи іншої релігії відображається специфіка походження, історії та розвитку певного народу, особливості його сакралізованого світовідчуття, світосприймання та світоставлення» [1, с. 618]. У національній релігії закладена модель етнічних цінностей, що виражаються в матеріальній (архітектура культових споруд, їх орнаментика — фрески, різьба, вишивка) та духовній (релігійні звичаї, обряди, організація релігійного життя, віровчення) культурі й засвідчують їх оригінальність і самобутність. Водночас національна релігія — це складова космополітичних течій (християнство, протестантизм та ін.), які утверджують загальнолюдські моральні цінності. Таким чином, релігія виконує важливу роль у житті індивідуума, етнічної групи, етносу: формує духовний стан, зберігає етнічну свідомість, консолідує єдиновірців, інтегрує у світове суспільство.

Турбуючись про збереження і розвиток духовності українця-емігранта, стабільність традиційної віри й інтеграцію української спільноти в канадське суспільство, редакція часопису спрямувала діяльність газети стосовно української релігії так: «Під виглядом релігійним часопис «УГ» має держатися на-прямую раціонально-наукового» [23.03.1910]. Таке ставлення часопису до релігійних справ загалу українських поселенців засвідчувало, що керівництво «УГ» обрало програму прогресивного онтологічного осмислення, яке зумовлене глибинними пошуками істини, потребами і висновками людської природи. Редакція переконана, що почуття та воля людини (а відтак — світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння, світопереживання, світоперетворення), повинні перевірятися найвищою інстанцією особистості — розумом, який має базуватися на науково доведених аргументах і фактах. Власне раціональний напрям передбачав виховання людяного, етичного, толерантного ставлення до іновірців, а науковий — переконував, що для пізнання релігії необхідно мати знання, здобуті завдяки освіті.

Бути в релігійній сфері розумним — це означає бути не засліпленим фанатиком, сповненим ненависті до тих, хто належить до іншого віровизнання, а бути людяним, культурним, вихованим на імперативах етики, яка потребує толерантного ставлення до іновірців. Бути ж у сфері релігії на науковому ґрунті — це значить мати теоретичні знання, які необхідні для пізнання сутності певної релігії. Зокрема, читач Біблії, якому бракує богословських знань, не повинен вірити,

що його власна інтерпретація змісту релігійного писання правильна і не потребує пояснення людиною духовного чину. В. Кудрик у статті «Дещо про релігію» відзначає, що основою всіх релігій є віра. «Усі правди, що голосить Христова наука, повинні міститись у Біблії. Багато людей-науковців тлумачать Біблію... Так отже, хто читає Біблію, той повинен конче читати і те, що деінде о Біблії і релігії пишешь» [3]. Отже, редакція часопису «УГ» пропонувала кожній людині вдаватися до самоосвіти у сфері релігійній, щоб згодом дійти правильного висновку, підказаного розумом і серцем.

Головне завдання «УГ» полягало в його інтенції прищепити українським поселенцям ідею національної єдності й у релігійній царині. Проте існували певні перешкоди, проблеми, подолання яких було необхідним для збереження цілісності етнічної групи. Серед найважливіших можна виокремити такі: формування етичного ставлення до іновірців; створення церкви, яка б об'єднувала представників однієї нації; утвердження рідної мови в церковному богослужінні; друк релігійного преси; організація церковно-освітніх закладів.

Формуванню етичного ставлення до іновірців перешкождали різні релігійні угруповання, оскільки домінуючою тезою їхніх переконань став принцип фанатичної відданості, що призводив до розбрату, хаосу, непорозуміння серед емігрантів. Найгірше, що віровизнання ставало причиною ворожих стосунків між представниками однієї нації. Достатньо часто воно ґрунтувалося на такій тезі: «Хто не з нами, той проти нас».

Ідея єдності в релігійній сфері, на думку редакції, мала базуватися на принципі толерантності, суть якої полягає в тому, щоб усі релігійні групи позбулися фанатичності та почали поважати одні одних. У статті «Слово до читачів» зазначено: «Ми на кожному кроці бачимо приклонників кільканадцятьох політичних партій, кількох вір, та найважливіше те, що кожний присягає, що саме його партія, або віра найкраща по всьому світу» [16.03.1910]. Ідеться не про те, що українці в Канаді належать до церков різних вір, а тільки про те, що фанатизм кожного із цих релігійних угруповань є головною перешкодою щодо об'єднання українців до спільної праці. «Знають усі добре, що в самій Канаді багато є сект релігійних між англійцями та в життю (суспільному) ся релігійна ріжниця не грала ролі» [16.03.1910].

Захищаючи право кожної людини, а в цьому й право українця обирати собі таке віровизнання, яке найкраще відповідало б його світоглядю, та намагаючись прищепити серед українських поселенців у Канаді принцип взаємної толерантності, редакційно-адміністративний склад часопису «УГ» прагнув досягти єдності етнічної спільноти на базі генетичних традицій у всіх сферах людського життя.

Оскільки «український народ виробив безліч релігійно-культурних традицій і звичаїв, які... є великими морально-естетичними цінностями української нації» [1, с. 98], в Канаді їх необхідно було розвивати і берегти. Для цього потрібно організувати будівництво церкви, яка б стала творчою силою в збереженні етнокультури, регулятором моралі, основою людської духовності.

Духовно людина розвивається у зв'язку з Вищою Інстанцією, що оберігає храм людської душі й розмова з якою найчастіше відбувається в церквах. Як слушно зауважує Ю. Мулик-Луцик, «...церква — це установа Бога, і що той фундамент, на якому вона стоїть, не може бути нічим іншим, а тією містерійною живою іскрою віри, яка є основою релігії, тобто ...основою душевного зв'язку людини з Богом» [8, с. 129].

Для українців-емігрантів, віруючих християн, такий зв'язок був великою необхідністю, тому й не дивно, що на перших порах люди сходилися і просто неба слухали богослужіння, яке правив перший священник о. О. Дмитрів. «Якщо взяти до уваги, — пише М. Марунчак, — що він обслуговував як греко-католиків, так і православних, то був він першим українським священником, у якому модерний екуменізм визрів на яких 60 років скоріше, як це сталося в церковних кругах Заходу, а яке знайшло своє оформлення щойно на Другому Вати-канському Соборі» [5, с. 8].

Щоправда, немала кількість емігрантів, опинившись у хаотичному вирі життя, потребуючи спілкування із Богом, ішли до тих церков, що були збудовані для канадців. Інтелігентні працівники часопису стурбовані таким виходом із ситуації, що склалася, оскільки вбачали соборність спільноти й у збереженні віри української. «Нікого не силоємо бути греко-католиками або православними, хоча й ці обі релігії вважаємо, так сказати б, за національні, бо нарід наш з ними зжився і в них виховався...» [01.11.1916].

Редакція «УГ» замислилася над створенням такої церкви, яка об'єднувала б усіх українців-християн. Передусім, вона хотіла переконатися в бажаннях щодо релігійної належності самих емігрантів. Тому 6 серпня 1913 р. вийшла друком стаття «Сторінка церковної історії українського народу в Канаді», в якій містилося звернення, щоб широкі кола української спільноти висловили свої думки про те, якою вони б хотіли бачити свою церкву в Канаді. Відмінність поглядів та бажань емігрантів засвідчують листи, що почали друкувати в часописі. Для ілюстрації думки доцільно навести уривки з деяких епістолярних творів. Так, В. Запорожан із Сифтону в Манітобі, котрий першим звернувся до «УГ», пише: «...церква Христова є та, котра має видиму голову на землі, — Папу» [2]. Наступним був лист автора, що підписався псевдонімом С. Чуко, який пропонував створити

Українську народну демократичну церкву в Канаді, в якій «українці греко і римо-католики та православні, які тепер так люблять різнитися, злучилися» [03.09.1913]. Учитель В. Чумер у статті «Може б так було добре?» запропонував «...вернутись назад на віру наших пращів, вернутись на нашу правдиво-руську віру, на православіє...» [05.11.1913].

Застосовуючи історичний метод, редакція часопису розпочала з 1913 до 1914 р. друк серії статей під назвою «Протягом соток літ», присвячених темі історії церкви в Україні. Часопис доводив читачам, що для українців характерні дві українські релігійні течії: греко-католицька та православна. Маючи ідею української соборності, активної солідарності в релігійній сфері, представники часопису, для її збереження та втілення в реальне життя, вирішують створити єдину, так звану народну церкву, в якій були б об'єднані люди однієї нації, в цьому разі українці. Професор І. Тесля вважає, що ідея створення такої церкви вперше розглядалася в часописі «Канадійський Фармер», редактор якого о. Г. Гикавий порушив це питання в передовій статті 2 листопада 1917 р. Інший канадський учений, професор Ю. Мулик-Луцик спростовує цю думку на користь часопису «УГ». Погоджуємося з його думкою, оскільки підтвердженням її є статті М. Стечишина, вміщені в «УГ» за 26 вересня 1917 р. під назвою «Про справу корпорації», та другою, доповненою, статтею під рубрикою «Під суд народа» — 3 жовтня 1917 р. Дослідник історії українців Канади М. Марунчак зауважує, що «в праці української церкви багато помагав часопис «УГ», а теж «Канадійський Фармер» [6, с. 150].

У статті «Відозва до українського народа в Канаді» зазначається, що кожен українець-емігрант повинен щиросердно працювати над організацією та функціонуванням такого храму: «Коли се станеться, тоді з допомогою Бога і працею всіх нас наша Українська Греко-Православна Церква стане правдивою демократичною інституцією, котра працюватиме на славу Бога і доброго народа» [14.08.1918]. Інформаційні звернення були ефективними — починають функціонувати українські церкви в Канаді.

Іншою проблемою було створення навчального закладу богословського типу, в якому здобували б освіту майбутні священники греко-православної церкви. Звертаючись до читачів за фінансовою допомогою зі шпальт часопису «УГ», організатори акції зазначають: «Ми в Канаді не зробимо більшої культурно-просвітньої роботи доти, доки ми в кожній більшій колонії не дістанемо сталих інтелігентних провідників. А тих провідників ми можемо дістати тільки в особі учителів і священників» [14.08.1918].

Питання функціонування української мови в церковному богослужінні розглядалося часописом як важливий концепт у формуванні

соборницького вектора: генетичного і духовного буття етнічної спільноти. Митрополит Іларіон (І. Огієнко) наголошував: «Церква без рідної мови — церква мертва, не діяльна, це Церква без душі. Народ у цій Церкві — чужий їй, пасивний — бо він тут не оживлений найвищим даром Духа Святого, — даром рідної мови, даром найглибшого Богопізнання» [7, с. 13–14].

Перше богослужіння Української греко-православної церкви (УГПЦ) відбулося восени 1918 р. Зауважмо, що функціонування такого церковного закладу, зокрема і його номінування, відіграло важливу роль у справі рецесії цієї церкви та консолідації українських поселенців на канадських теренах. Українська греко-православна церква в Канаді функціонувала згідно з традицією українського соборно-правного ладу. Так, надзвичайним собором від 8 і 9 серпня 1951 р. УГПЦ у Канаді проголошено митрополією. Керівник-ком ієрархії став митрополит Іларіон. Із часом змінювалися керівники митро-полії, але ідеологія єдності українства залишалася стабільною.

З'ясовуючи значення «УГ» для заснування та розвитку такого релігійного храму в Канаді, професор-богослов С. Ярмусь зазначає: «Він був головним вісником і захисником ідеології устрою української греко-православної церкви в Канаді, а поширення цієї ідеології і розвиток її в існуючу структуру нашої Церкви, — у великій мірі завдячується саме «Українському Голосові»» [12].

Церковно-релігійне питання української спільноти на теренах Канади широко висвітлювалося на шпальтах часопису «УГ», де відтворювалися всі іпостасі релігійного буття, що значно впливало на свідомість читача. Формування громадської думки в церковно-релігійному аспекті здійснювалося «УГ» завдяки поданню публікацій за такими напрямками: релігійно-церковним, релігійно-духовним.

У релігійно-церковному напрямі висвітлювали питання історії українських церков, їх створення та функціонування, виховували етичні норми поведінки в релігійних установах, описували релігійні собори, їх рішення, пояснювали церковні канони, тлумачили писання Біблії та ін. Питанням релігійно-духовного напрямку приділялося значно більше уваги, оскільки саме вони були акумуляторами моральної свідомості громадян. На основі духовного кодексу людини, десяти заповідей Божих, виховували почуття поваги та любові до ближнього, чесності, справедливості, правдивості, віри в перемогу добра над злом, вміння прощати, зберегти чистоту совісті та душі; формували толерантні взаєностосунки між людьми, які були представниками різних націй, шанобливе ставлення до їх традицій, культури; розвивали почуття національної відповідальності за збереження українських звичаїв, обрядів. Кількість публікацій на релігійно-церковні теми

в «УГ» була доволі значною протягом 1910-1923 рр. З 1924 р. відбувається помітне зменшення публікацій з означеної теми. Цей процес зумовлений тим, що редакція часопису «УГ» зрозуміла: вестороннє висвітлення питань релігійних є містким і потребує окремого друкованого органу. Протягом 14 років працівники «УГ» докладали максимум зусиль, зважаючи на релігійні погляди української спільноти та розглядаючи церкву як морально-духовну установу, для того, щоб потім виник окремий часопис «Вісник» — орган Української греко-православної церкви в Канаді.

Видаючи у квітні 1924 р. перше число «Православного Вісника», назву якого згодом було замінено на «Вісник», редакція нового часопису зазначала: «За гостинність і прихильність «Українського Голосу» і других часописів Українська Православна Церква є і на все останнє дуже вдячна» [16.04.1924].

Завдання «Вісника» — друкувати статті суто релігійної тематики, зокрема для обговорення внутрішніх справ УГПЦ. «Вісник» буде містити статті на моральні та теологічні теми; писати про справи загального громадського значення, оскільки вони дотикають церкви; подавати історичні матеріали та наукові розвідки, а в міру можливості також оповідання та поезії релігійного або морального змісту. І, очевидна річ, буде подавати вісти з церковного життя. Ідеологія — православна і українська» [16.04.1924]. Вихід друком першого «Вісника» привітала тодішня Консисторія Української греко-православної церкви в Канаді, в цьому ж номері поміщено лист, фрагмент якого слід процитувати: «...Життя потребувало такого часопису не від нині. Церква, церковна справа, церковна робота, церковні потреби, церковні клопоти, се одна з наших народних життєвих справ, а допоможе народ порозкидати по широких просторах — отже, все те разом взяте вимагає часопису, який би взяв за собою народ, даючи йому змогу порозуміватися і розуміти себе взаємно» [16.04.1924].

Спочатку «Вісник» виходив раз на місяць, а згодом став двотижневиком. Збільшувався й обсяг: з восьми шпальт до 16. Нову газету морально і фінансово підтримували читачі. Цей факт створював для адміністрації та редакції обнадійливу перспективу. Так, з 31 серпня 1954 р. «Вісник» друкує видавничу спілку «Екклесія», що діяла при Консисторії Української православної церкви в Канаді. Ця газета згодом була двомовною, яка, щоправда, дедалі більше стає англomовною.

Значна кількість публікацій самого «УГ» стосувалася проблематики становлення і розвитку церковно-освітніх закладів, серед яких пріоритетне місце надавалося створенню першої школи такого типу — Колегії св. Андрія.

Як зазначає О. С. Савчук, «...думка про заснування Колегії св. Андрія повстала в декого ще в 1932 році... Конкретний план заснування

Колегії св. Андрія був вперше проведений на Конференції духівництва 29 червня 1943 року. І був нею одобрений. Кампанія за збіркою фондів на Колегію була проголошена урядово 15 січня, 1944 [9, с. 795]. Професор М. Тимошик зауважує, що це був задум заснувати власну духовну школу на зразок давньоукраїнських братських шкіл чи Острозької академії [11, с. 68].

Урочисте відкриття Колегії св. Андрія відбулося в 1946 р. Створена вона як вища школа теологічного спрямування. Випускники цього навчального закладу отримували дипломи православного священика.

У 1962 р. керівництво Колегії св. Андрія підписало контракт з Манітобським університетом. Цей факт свідчив про далекі перспективи розвитку: по-перше, її визнано вищою школою державного рівня; по-друге, поруч із богословським відкритий гуманітарний факультет, що дозволило долучитися до системи канадського державного університету; по-третє, якісно збільшувався викладацький склад; по-четверте, збільшувалася кількість студентів, оскільки право вступу мали українці різних віровизнань; по-п'яте, Колегія св. Андрія стала частиною Манітобського університету, тому з 1964 р. її нове приміщення розташовувалося на університетській території. Колегія св. Андрія була тією навчальною установою, що зберігала та виховувала дух української соборності.

Публікації часопису «УГ» та «Вісника» ефективно впливали на рівень релігійної свідомості читачів.

Проблематика статті зумовлює необхідність розгляду релігійних україномовних видань у Канаді, що передбачається зробити в подальших наукових розвідках.

Список літератури

1. Академічне релігієзнавство: підруч. [для студ. вищ. навч. закладів] / За ред. А. Колодного — К.: Світ знань, 2000. — 862 с.
2. Запорожан В. До церковної історії / В. Запорожан // Український Голос. — 1913. — 3 листопада.
3. Кудрик В. Дещо про релігію / В. Кудрик // Український Голос. — 1910. — 15 травня.
4. Лубський В. Релігієзнавство / В. Лубський — К.: 1997. — 479 с.
5. Марунчак М. Змагання за незалежність української церкви в Канаді. — Вінніпег, 1966-1967. — С. 8.
6. Марунчак М. Історія українців Канади: у 2-х т. / М. Марунчак — Вінніпег, 1968. — Т. 2. — 385 с.
7. Митрополит Іларіон. Українська церква. — Вінніпег, Канада, 1982. — 366 с.
8. Мулик-Луцик Ю. Історія Української Греко-Православної Церкви в Канаді: у 4-х т. / Ю. Мулик-Луцик — Вінніпег, Канада, 1987. — Т. 3. — 728 с.

9. Мулик-Луцик Ю. Історія Української Греко-Православної Церкви в Канаді: у 4-х т. / Ю. Мулик-Луцик — Вінніпег, Канада, 1989. — Т. 4. — 831 с.
10. Релігієзнавство / За ред. С. Бубсенка — К., 1998. — 495 с.
11. Тимошик М. „Лишусь навіки з чужиною...”: митрополит Іларіон (І. Огієнко) і українське відродження / М. Тимошик. — Вінніпег-Київ, 2000. — 548 с.
12. Ярмусь С. Журналістичнознавчий профіль / С. Ярмусь — Вінніпег, 2001. — 598 с.

Надійшла до редколегії 08.08.2013 р.